

Марчук В.Ю. (м. Київ)

ІСТОРІЯ СЕЛА ДІДІВЩИНА ФАСТІВСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Історія села Дідівщина сягає в далеку глибину віків. Починаючи з давніх-давен на сухих горбах, на дуже вигідному, в географічному віжношенні, місці по лівому березі річки Ірпінь селилися люди, котрі заснували поселення, що дістало назву Дідівщина. В північній частині його знаходяться два глибокі урочища – Панори, які тягнуться з північного – заходу на південний схід. Очевидно, це були гирла невеликих, але значних річок, тому, що і зараз при вибиранні ґрунту (піску) в цих урочищах трапляються залишки річкових черепашок.

Старожили села розповідають, що в цих місцях в 20-х роках ХХ ст. були проведені археологічні розкопки. Під час них були знайдені рештки давніх людських поселень. На жаль, про це ніяких документальних відомостей не збереглося. Але можна з певністю сказати, що на території теперішнього села Дідівщини проживали наші найдавніші предки. Перші відомості про Дідівщину датовані ХІІ століттям.

Про село Довгосілля на Ірпені (Дідівщину) згадує в своїй “Підробленій граматичі” князь Володимиро-Суздальської землі Андрій Боголюбський. Після захоплення в 1169 році м. Києва Андрій Боголюбський передав його і навколишні землі в управління одному з своїх васалів. Про спомина А.Боголюбським с. Довгосілля (Дідівщину) в його “граматичі”, твердять О.Андріяшев у творі “Нарис історії колонізації Київської землі”¹.

Перш ніж називатися Дідівщиною, воно мало декілька назв – Довгоселиця,² Довжик, Дедово³, Дідівщина.

Дослідник історії Київщини Л.Похілевич так пише про село: “Дідівщина – село, а в минулому ... містечко, яке розташовалося на лівому березі Ірпеня і яке стало кордоном між Сквирським і Васильківським повітами”.⁴ Далі він зазначає: “Дідівщина, по легенді жителів, була колись містечком, яке називалося Довгоселицею. Містечко це займало простір до 6-ти верст в довжину по березі річки Ірпінь. Ознаки цього поселення видно і зараз”.⁵

Нелегка доля випала на жителів села Дідівщина. Разом з українським народом, з іншими селами Дідівщина пройшла важкий, тернистий історичний шлях: навалу татаро-монголів, польсько-шляхетського панування. Не раз з південних степів, як хижі звірі, набігали татари. Але ні вал, ні героїчна оборона жителів села не могли стримати цієї навали. Село було пограбоване, спалене, жителів забрано і рабство.

“...Довгоселиця розорена татарами, стала називатися від імені діда, який весь час сам жив тут (на згарищі), Дідовщиною”.⁶

Поверталися втікачі з навколишніх лісів і знову оселялися на місці колишнього містечка Довгоселиця. Переборюючи страшенні злигодні життя, жителі поверталися до мирної хліборобської праці, будували нові будинки, розорювали цілину. На місці колишнього згарища виросло нове село Дідівщина, а з часом з’явилися нові його власники. Вони перетворювали селян на кріпаків, примушували працювати на них, створювати руками жителів села своє багатство.

До кінця ХVІ століття з офіціальних і історичних документів не було відомо про власника села Дідівщина. З ХVІІ століття і аж до 1917 року ми можемо простежити те, як Дідівщина переходила від рук одного власника до рук іншого. Село Дідівщина (Довжик) в 1593 р. належало Києво-Печерському монастирю.⁷

В кінці третьої чверті ХVІІІ століття Дідівщиною володів католик Прітіця. “1767 року 11 монахів Мошко-гірського монастиря прибули в село Дідівщину, де їх місцевий губернатор Прітіця пограбував і намагався покарати”.⁸

Зазнавали страшеного утиску і місцеві жителі села Дідівщина. Незважаючи на те, що через деякий час змінився господар села, життя і гноблення селян ставало дедалі гіршим.

Після приєднання Правобережної України до Росії за ІІІ розділом Польщі і по розділу митрополитних маєтків між дворянами Росії 1797 року 10 березня село Дідівщина було подароване у вічне користування імператором Павлом І капітану 1-го ранку князю Григорію Олексійовичу Долгорукову.⁹

Разом з селом у вічне користування Григорію Долгорукову було даровано 976 людей чоловічого роду з усіма садибами і городами. Але незабаром князь Григорій Долгоруков продав село Дідівщину дворянинам латинського віросповідання Івану і Катерині Хоецьким. Про це засвідчує Купча грамота. “Лета 1810 года 31 января. ...При покупке имения имелось в наличном 991 душа мужского пола.

Помещикам Ивану и Екатерине Хоецким, их потомкам (наследникам) с полным правом вотчинства и собственности, а также со всеми, того имениями доходами, пожитками, економиями и сельскими строениями, корчмами, винокурнями, крестьянами обоего пола, с их женами, детьми, внуками, на лицо находящимися, умершими, отданными в рекруты, беглыми, и с правом

отыскивать и отбирать, вдовами, девками (исключая тех, которые отданы замуж в соседние селения), со всем их имуществом, всеми податями, повинностями, полями, рощами, огородами, садами, речками, ставами, прудами, озерами и лугами, ярами, пастбищами и мостами, и со всем к тому имению принадлежащее – дарю, даю и продаю на вечные времена за суму 30000 червонцев”.¹⁰

Виїжджаючи з проданого помістя, князь Долгоруков відірвав від рідної землі, від своїх близьких і знайомих, і повіз в далеку Росію жителів с. Дідівщини, 20 чоловік і 10 жінок. Мабуть, це були майстрові люди, які були потрібні Григорію Долгорукову на його новому місці проживання.

Важким і безправним було життя селян села Дідівщини. Віками селяни – бідняки працювали на своїх поміщиків та духовенство. Лише дрібні шматки неродючої землі були в руках селян. Високі ціни на землю та зубожіння селянства позбавляло можливості купувати її. Краща ж земля була захоплена поміщиком та духовенством.

“Дедовщанская Покровская церковь имеет земли ... в 3-х местах 36 десятин”.¹¹ В 1851 році поміщик Хосцький “мав 1939 десятин землі”¹², в той час “1454 селянина с. Дідівщини мали 4824 десятини”,¹³ або по 3,08 десятини на 1 душу.

Духовенство ж намагалося, користуючись своїм становищем і привілеями від 20 липня 1842 р. за так званим “Положенням об обеспечении содержащим православного сельского духовенства”, захопити для себе якнайкращу землю і пасовища, залишаючи селянам для користування горби та яруги. Але і для їх обробітку не вистачало часу. Крім панщини, селяни-кріпаки зобов’язані були ще й попівське поле “... обработать собственным скотом и орудием ...”¹³. Скільки ж днів мусили працювати селяни, крім панщини, на свого священника? Документи про це свідчили так: “Священнику причитается 74 тяглых и 101 полутяглых рабочих дней в год. Дни эти должны производиться из собственных крестьянских дней”¹⁴.

Навіть після скасування панщини жителі села Дідівщини зобов’язані були працювати на свого поміщика Хосцького, по, так званим, “Інвентарними правилами”. Особливо це стосувалося періоду жнив. Селянський хліб осипався, а поміщик вимагав “в’язати 3 копи хліба і жати і копу”¹⁵. Селяни відмовлялися. Тоді негайно летіла записка Київському губернатору, який і прислав “миротворця” наводити порядок.

Про таке начальник 4 участку Сквирського повіту майор Юркевич у рапорті Київському генерал-губернатору 19 липня 1861 року писав: “Прибывши в село Дедовщину, застал чрезвычайный бунт, слушание и совершенный беспорядок. Крестьяне отказались жать по копне и вязать по 3 копны хлеба”¹⁶. Царські посіпаки називали “чрезвычайным бунтом” справедливі вимоги жителів села Дідівщини. Вони вимагали від селян прямого підкорення своєму поміщику.

Але селяни наполягали на своєму, вони вимагали “жать 40 снопов и 1,5 копны вязать”.¹⁷ Тоді майор Юркевич звернувся до генерал – губернатора з проханням дозволити йому ввести в село Дідівщину війська для покарання “бунтівників”. Одержавши санкцію генерал – губернатора, він в супроводі 120 солдат направився до села Дідівщини. Тим часом жителі села, не маючи змоги для надання відпору поліцейським і солдатам своїми силами, звернулися до населення навколишніх сіл, закликаючи їх до себе на допомогу.

Прибывши до села Дідівщини, майор Юркевич наказав старості села зібрати всіх “бунтівників” в поміщицький хлів. Незабаром селяни були зібрані в ньому. Але і після захоплення “призвідників” селяни продовжували ухилятися від виконання “панщини”. Щоб зламати опір селян, майор Юркевич взяв на озброєннялюбимий метод кріпосників – покарання. Не витримавши жорстоких катувань, селяни вимушені були “підкоритись” і відновити роботи на панщині на користь поміщика Хосцького. В результаті використання езекуцій “... было выпорото розгами 11 человек и заключено в тюрьму свыше 20 человек, наиболее активных участников «неповиновения»”¹⁸.

Частина селян працювала на місцевому цукровому заводі, який належав “высочайше утвержденному товариществу Дидовщанского сахарного завода”,¹⁹ що був збудований в 1871 році. Працювало на ньому, в середньому 260 чоловік. За рік завод переробляв “840 тис. пудів цукрового буряка і виробляв 760 тис. пудів цукрового піску, який в основному направлявся в Москву та Київ”.²⁰ Але і завод не поліпшив життя селян села Дідівщини. Згодом він був проданий десь у Воронежську губернію, а селяни, що працювали на ньому, поверталися до своїх мізерних клапчиків землі.

Важкі умови праці, гірке життя гальмували розвиток культури дідівщинців. Основна маса населення не вмала ні читати, ні писати. В селі була тільки “І церковно-парафіяльна школа і один учитель”,²¹ де навчалось до 30 дітей. Правда, місцева поміщиця Катерина Хосцька відкрила невеличку школу при своєму дворі, щоб навчати для своїх потреб десятків сільських дітей. Ці діти, на думку поміщиці, мали навчатись грамоти для потреб господарства самої поміщиці. Але наказом повітових властей: “... За нарушение Закона помещица была оштрафована на 10 рублей, а школа закрыта”.²²

Ніхто не дбав і про побутові умови життя селян, про медичне обслуговування людей. Дуже поширеними були епідемічні хвороби. Особливо велика смертність була серед дітей села Дідівщини. Правда, при цукровому заводі була “лікарня на 6 ліжок з лікарем і аптека”.²³ Але в зв’язку з великою платою за лікування, селянам лікуватись було просто неможливо. Лікарня була призначена для технічного персоналу і керівництва заводу.

Наступав 1905 рік. В Російській імперії відбувалися події величезного історичного значення.

Не обминули вони і Київщину, де широкою хвилею прокотився всенародний гнів, котрий вилився у погромах поміщицьких економі. Влітку 1905 року сільськогосподарські робітники, які працювали на цукрових плантаціях Хоєцького, застрайкували. Із страйкуючими селянами царизм розправлявся "реквізицію". Але рівно через рік селяни села Дідовщини і навколишніх сіл знову почали економічний страйк за підвищення заробітної плати на бурякових плантаціях. Селяни згуртувались навколо членів організації "Спілка" і навколо приїжджих агітаторів з міста. Однак організатори його були заарештовані і засуджені до різних термінів ув'язнення.

Землю селянам Дідовщини дала Велика Жовтнева Соціалістична революція, звістка про яку з Петрограда докотилася і до села. Її принесли фронтовики, які поверталися з імперіалістичної війни додому. Вся поміщицька земля була обміряна і взята на суворий облік. Потім землемірна група порівно розділила усю поміщицьку землю між дорослим населенням села. В грудні місяці 1919 року в селі Дідовщині утвердилася Радянська влада.

В жовтні 1929 року 80 найбільш активних господарств селян-бідняків об'єдналися в перше в селі Дідовщині колективне господарство.

Головою колгоспу було обрано бідняка села Веремієнко Федора Петровича, який користувався авторитетом і пошаною серед своїх земляків.

Звичайно, в той час було багато труднощів в житті першого колгоспу: відсутність досвіду ведення великого господарства, не вистачало тягла, сільськогосподарського реманенту, а основне – не було досвідчених кадрів. Селяни бідняки, які організували колгосп, мали в своєму розпорядженні 26 тяглових коней, 14 плугів і десяток борін. Але й з такою незначною кількістю сільськогосподарського реманенту і тяговою силою, колгосп "Боротьба" продовжував успішно розвиватися і рости. Все більше й більше селян стало записуватися в колгосп.

В 1930 році в селі Дідовщині було створено ще 2 колгоспи: "Червоний хлібороб" та "Імені Шевченка". Селяни побачили явну перевагу у веденні колективного господарства над індивідуальним. Тепер в колгоспи пішли і середняки, які до того ще вагалися.

В 1936 році колгоспи села Дідовщини одержали перші три трактори. З приходом яких в селі значно облегшилася праця хліборобів.

Мирна праця хліборобів села Дідовщини була порушена віроломним нападом на нашу країну

фашистської Німеччини.

З перших днів війни 284 жителі села²⁴. чоловіки пішли на фронт. З колгоспів для потреб фронту було мобілізовано частину тягла. Прийшовши 12 липня 1941 року²⁵ в село, фашисти почали встановлювати "новий порядок". Настали чорні дні фашистської окупації. Повернулася з фашистами в село і панщина. Поміщик фон-Краузе, якому належали села: Дідовщина, Томаківка, Дорогинка та інші, за найменшу провину карав нагаєм. Окупанти молодь вивозили до Німеччини. За роки фашистської окупації з села Дідовщини було вивезено до Німеччини 20 чоловік²⁶. Село було зовсім спустошене. Але дідовщанці не схиляли голови перед окупантами.

В селах Пришивальні, Томаківці, Дідовщині, Ярошівці, Соснівці створювались підпільні групи.²⁷ Жителі села йшли в партизанські загони, які діяли в навколишніх лісах і там допомагали своєю боротьбою вигнати ненависного ворога.

8 листопада 1943 року радянські війська визволили село Дідовщину від німецько-фашистських загарбників.

Відгриміла війна. Поверталися до своїх рідних домів, до своєї землі ті, хто своїми грудьми став на захист рідної вітчизни. Закипіла напружена хліборобська праця. Ті, хто відзначався на передньому краї війни, і на трудовому фронті, добивалися перемог. За сумлінну працю в 1946 році "колгоспники села Дідовщини: Лепський С.А., Філіковський І.А., Соплиненко А.М."²⁸ були занесені на районну Дошку пошани.

В 1953 році колгоспи села Дідовщини об'єднувалися в одне, багатогалузеве господарство.

Великі зміни відбулися в Дідовщині і в піднесенні культурного рівня життя людей.

Школу лікнепу, яка була організована в селі, пройшло багато моїх односельчан. Першим з дідовщанців вищу освіту здобув Горобей Андрій Іванович, який згодом захистив кандидатську дисертацію. З кожним роком все більше моїх односельчан отримували вищу освіту.

Якщо в 1900 році в селі Дідовщині була "1 церковно-парафіяльна школа і 1 учитель"²⁹, то зараз в селі є загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, де працює 20 досвідчених викладачів з вищою та середньою освітою.

Нині в селі є два продовольчих магазини, бібліотека, будинок культури, дідовщанська спортивна школа, відкрилася церква. Працює Дідовщанська дільнична лікарня.

Примітки:

1. Андріяшев О. Нарис Історія колонізації Київської землі, - Київ та його околиці в історії і пам'ятках, - К., 0926 – С.76.
2. Там само.

3. Архів Південно – Східної Русі, Т.І., Ч.І., ст.. 387.
4. Похілевич Л. Сказання про населення місцевості Київської губернії, - К., 1864 – С. 194.

5. Там само.
6. Там Само.
7. Архів ПЗР Т.І., Ч.І, ст. 387.
8. Архів ПЗР Т.Ш., Ч.І, ст.76.
9. ЦДАІА УРСР ф.442, о.794, с.154 л.7.
10. ЦДАІА УРСР ф.442, о.794, с.154 л.7 – 11.
11. Похилевич Д.Сказання про населенні місцевості Київської губернії, - К., 1864, - С.194.
12. Київський обласний архів ф.35, о.5, С.26 л.758.
13. Там само.
14. Там само.
15. ЦДАІА УРСР ф.442 о.33, С.84 л.9
16. ЦДАІА УРСР ф.440 о.300, С.84 л.9
17. Там само.
18. ЦДАІА УРСР ф.442 о.300, с.2 ч. VI л.40 – 43.
19. ЦДАІА УРСР ф.442 о.300 С.84 л.15.
20. ЦДАІА УРСР ф.442 о.305 С.82 л.9.
21. Список населенных местностей Киевской губернии – К., 1900 – С.156.
22. ЦДАІА УРСР, ф.485 о.І. с.7659 а.7.
23. Список населенных местностей Киевской губернии – К. 1900 – С.156.
24. Збірник: Київщина в роки Великої Вітчизняної війни, - К., С.260 № докум.186.
25. Там само.
26. Там само. – С. 320.
27. Там само.
28. Газ. «Більшовицька будова» № 39, 1932 р.
29. Архів Дідовщинської сільської Ради.

